

Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz

Wydanie 4.

Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹

z dnia 4 lutego 1994 r. (Dz.U. Nr 24, poz. 83)

Tekst jednolity z dnia 6 czerwca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1231)²

(zm.: Dz.U. 2018, poz. 2245; 2020, poz. 288)

¹ Treść odnośnika publikujemy na końcu ustawy.

² Tekst jednolity ogłoszono dnia 3.07.2019 r.

Rozdział 1. Przedmiot prawa autorskiego

Literatura: *J. Barta*, Dzieło muzyczne i jego twórca w świetle przepisów prawa autorskiego, ZNUJ PWiOWI 1980, t. 20; *tenże*, Ograniczenia wykonywania praw autorskich do utworu muzycznego, ZNUJ PWiOWI 1980, t. 23; *tenże*, Plagiat muzyczny, ZNUJ PWiOWI 1978, t. 17; *J. Barta*, *R. Markiewicz*, Główne problemy prawa komputerowego, Warszawa 1993; *ciż*, Internet a prawo, Kraków 1998; *ciż*, Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe, Warszawa 1994; *ciż*, Ustawa o ochronie baz danych. Komentarz, Warszawa 2002; *ciż*, Wolne oprogramowanie a prawo patentowe, w: *E. Wikło* (red.), Księga pamiątkowa z okazji 85-lecia ochrony własności przemysłowej w Polsce, Warszawa 2003; *ciż*, Wokół definicji bazy danych, KPPryw. 2002, Nr 1; *ciż*, Zbiór czy zabór informacji. Jakie będą konsekwencje stosowania ustawy o ochronie baz danych, Rzeczp. z 22.10.2002 r.; *J. Barta*, *R. Markiewicz*, *A. Matlak*, Telewizja kablowa i prawo, Warszawa 1997; *M. Bieganowska*, Ochrona autorskoprawna pracowniczych utworów naukowych, PUG 1998, Nr 11; *J. Bleszyński*, Co jest przedmiotem ochrony prawa autorskiego, Rzeczp. z 8.2.2010 r.; *tenże*, Co łączy „Dzienniczek” Św. Faustyny z Paderewskim, Rzeczp. z 6.10.2009 r.; *tenże*, Fotografia jako przedmiot prawa autorskiego, ZNUJ PWiOWI 1980, t. 23; *tenże*, Ochrona opisów patentowych na gruncie prawa autorskiego, Kwartalnik Urzędu Patentowego 2013, Nr 5; *M. Byrska*, Publikacja elektroniczna w świetle prawa autorskiego, PiP 1997, Nr 4; *J. Chwalba*, Przepisy szczególne dotyczące utworów architektonicznych – sens czy nonsens?, w: *A. Matlak*, *S. Stanisławska-Kloc* (red.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa 2013; *M. Czajkowska-Dąbrowska*, Aktualne problemy związane z rozpowszechnianiem wideokaset na tle polskiego prawa autorskiego, PS 1991, Nr 5–6; *taż*, Glosa do post. SN z 15.10.1991 r., III CZP 97/01, PS 1993, Nr 1; *taż*, Rozpowszechnianie utworów przez radio, Warszawa 1981; *G. Ćmikiewicz*, Konstrukcja prawna konkursów o stworzenie dzieła w rozumieniu prawa autorskiego, ZNUJ PWiOWI 1978, t. 17; *I. Dobosz*, Dzieło choreograficzne jako przedmiot prawa autorskiego, ZNUJ PWiOWI 1984, t. 36; *taż*, Przesłanki istnienia dzieła choreograficznego, ZNUJ PPWI 2002, t. 80; *K. Estreicher*, Historia sztuki w zarysie, Warszawa–Kraków 1979; *K. Fechner*, Choreografia i pantomima w świetle prawa autorskiego, Warszawa 2012; *K. Fechner*, *J. Marcinkowska*, Mapa (plan miasta) w świetle prawa własności intelektualnej, w: *A. Matlak*, *S. Stanisławska-Kloc* (red.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa 2013; *E. Ferenc-Szydelko*, *Body art* w świetle przepisów prawa autorskiego, w: *J. Barta*, *A. Matlak* (red.), Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro, ZNUJ PPWI 2007, t. 100; *taż*, Fotografia reporterska jako przedmiot prawa autorskiego, ZNUSz 2002, Nr 13; *taż*, Kształtowanie się praw autorskich do utworu fotograficznego, ZNUSz 2000, Nr 11; *taż*, Ochrona dzieł naukowych w świetle przepisów prawa autorskiego, ZNUSz 2004, Nr 14; *taż*, Opinia biegłego w postępowaniu cywilnym jako przedmiot prawa autorskiego, w: *P. Górecki* (red.), Prawo dowodowe, Uniwersytet Szczeciński, Rozprawy i Studia 2011, t. 792; *taż*, Prawo autorskie na ziemiach polskich do 1926 r., ZNUJ PWiOWI 2000, t. 75; *taż*, Przedmiot prawa autorskiego w polskim i czeskim prawie autorskim, w: *A. Matlak*, *S. Stanisławska-Kloc* (red.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa 2013; *taż*, Warunki formalne wykonywania praw autorskich na ziemiach polskich pod zaborami, w: *H. Olszewski* (red.), Studia z historii stroju i prawa. Księga dedykowana Profesorowi Jerzemu Walachowiczowi, Poznań 2002; *taż*, Warunki ochrony prawnej wzoru przemysłowego, Rz.Pat. 2001, Nr 3; *taż*, Wolność wypowiedzi artystycznej w świetle przepisów prawa autorskiego, w: *E. Cała-Wacinkiewicz*, *D. Wacinkiewicz* (red.), Prawne aspekty wolności. Zbiór studiów, Toruń 2008; *taż*, Wybrane problemy ochrony prawnej dzieł *haute couture*, w: *J. Barta* (red.), Problemy prawa autorskiego, ZNUJ PPWI 2001, t. 78; *taż*, Wystawa jako przedmiot prawa autorskiego, Themis Polska Nowa 2014, Nr 6; *D. Flisak*, Co łączy „Dzienniczek” Św. Faustyny z prawem autorskim, Rzeczp. z 19.11.2009 r.; *tenże*, Maxa Kummera teoria statystycznej jednorazowości – pozorne rozwiązanie problematycznej oceny indywidualności dzieła, w: *A. Matlak*, *S. Stanisławska-Kloc* (red.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa 2013; *tenże*, Utwór medialny w prawie autorskim, Warszawa 2008; *D. Frey*, Burmistrz Rabki Zdroju nie mógł powołać się na prawo autorskie, Rzeczp. z 13.12.2012 r.; *K. Gienas*, Spór o ściągane z sieci napisy do filmów, Rzeczp. z 28.12.2005 r.; *tenże*, Systemy Digital Rights Management w świetle prawa autorskiego, Warszawa 2008; *R. Golat*, Prawo autorskie i prawa pokrewne, Warszawa 2018; *A. Grabowska*, Program komputerowy nie jest dziełem literackim, Rzeczp. z 18.10.2007 r.; *K. Grzybczyk*, Prawna ochrona tatuażu, w: *J. Pisuliński*, *P. Tereszkiwicz*, *F. Zoll* (red.), Rozprawy z prawa cywilnego, własności intelektualnej i prawa prywatnego międzynarodowego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Gawlikowi, Warszawa 2012; *taż*, Zagadnienie idei w prawie autorskim, PiP 1997, Nr 4; *S. Grzybowski*, *A. Kopff*, *J. Serda*, Zagadnienia prawa autorskiego, Warszawa 1973; *J. Hartman* (red.), Słownik

filozofii, Kraków 2004; *M. Jankowska-Sabat*, Pojęcie kolekcji w orzecznictwie sądowym, w: *P. Stec, P.P. Maniurka* (red.), Kolekcje i zbiory muzealne. Problematyka prawna, Opole 2015; *J. Jezioro*, Utwór architektoniczny jako dzieło użytkowe i dobra osobiste jego twórcy – wybrane zagadnienia, w: *J. Balcarczyk* (red.), Dobra osobiste w XXI wieku. Nowe wartości, zasady, technologie, Warszawa 2012; *A. Karpiński*, Reklama jako utwór zależny – sytuacja prawna podmiotu zlecającego przygotowanie reklamy z perspektywy prawa autorskiego, Marketing i Rynek 2018, Nr 6; *K. Kłafkowska-Waśniowska*, Postulat neutralności technologicznej i nadawanie programów w prawie unijnym i polskim, w: *A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc* (red.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa 2013; *taż.*, Rozpowszechnianie utworów a autorskie prawa majątkowe jako przedmiot harmonizacji w prawie Unii Europejskiej, RPEiS 2015, Nr 2; *A. Kopff*, Dzieło sztuk plastycznych i jego twórca w świetle przepisów prawa autorskiego, Kraków 1961; *J. Kosik*, Charakter zastrzeżenia prawa autorskiego na fotografii, ZNUJ PWiOWI 1974, t. 1; *D. Kot*, Kształt ochrony zbiorów i baz danych w świetle prawa własności intelektualnej, ZNUJ PWiOWI 1997, t. 69; *W. Kowalski*, Pojęcie i zakres własności intelektualnej muzeów, w: *P. Stec, P.P. Maniurka* (red.), Kolekcje i zbiory muzealne. Problematyka prawna, Opole 2015; *K. Krawiec*, Program komputerowy nie jest dziełem literackim, Rzeczp. z 8.2.2010 r.; *K. Kubalska-Sulkiewicz* (red.), Słownik terminologiczny sztuk pięknych, Warszawa 2006; *Ł. Łazarz*, Obrót bazami danych w świetle ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych, TPP 2003, Nr 1; *W. Machala*, Utwór. Przedmiot prawa autorskiego, Warszawa 2013; *tenże*, Wzornictwo przemysłowe – między własnością przemysłową a prawem autorskim, w: *J. Barta, A. Matlak* (red.), Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro, ZNUJ PPWI 2007, t. 100; *R. Markiewicz*, Dzieło literackie i jego twórca w polskim prawie autorskim, Kraków 1984; *J. Marszałek-Kawa*, Cywilnoprawna ochrona przed czynami nieuczciwej konkurencji, Toruń 2000; *A. Matlak*, Telewizja kablowa w świetle prawa autorskiego, ZNUJ PWiOWI 1998, t. 70; *A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc* (red.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa 2013; *B. Nawrocki*, Reprodukacja fotograficzna w świetle prawa autorskiego, Warszawa 1965; *A. Niewęglowski*, Wyniki prac badawczych w obrocie cywilnoprawnym, Warszawa 2010; *A. Niewęglowski, M. Poźniak-Niedzielska, A. Przyborowska-Klimczak*, Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturalnego, Warszawa 2015; *E. Nowińska, U. Promińska, M. du Vall*, Prawo własności przemysłowej. Przepisy i omówienie, Warszawa 2003; *W. Orzowski*, Fotograf, fotografia, prawo, Warszawa 2006; *K. Osajda*, Czy powstanie nowe prawo, Rzeczp. z 18.4.2005 r.; *P.F. Piesiewicz*, Utwór muzyczny i jego twórca, Warszawa 2009; *K. Piłat*, Program komputerowy to nie utwór literacki, Rzeczp. z 8.5.2009 r.; *P. Piwowarczyk*, Rzemieślnik może być artystą, Rzeczp. z 9.8.2004 r.; *M. Poźniak-Niedzielska, A. Niewęglowski*, Pomysł jako przejaw twórczości w świetle prawa autorskiego, w: *A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc* (red.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa 2013; *M. Poźniak-Niedzielska, J. Sieńczyło-Chlabicz*, Europejskie prawo wzorów przemysłowych, Warszawa 2010; *M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczołka, M. Mozgawa*, Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu, Bydgoszcz 2007; *S. Ritterman*, Komentarz do ustawy o prawie autorskim, Kraków 1937; *R.M. Sarbiński*, Utwór fotograficzny i jego twórca w prawie autorskim, Kraków 2004; *J. Serda*, Adaptacja dzieła literackiego a naruszenie autorskich dóbr osobistych, ZNUJ PWiOWI 1974, t. 1; *tenże*, Dzieło filmowe i dzieło telewizyjne. Zagadnienia prawa autorskiego, Warszawa 1974; *A. Sewerynik*, Ludowe niekradzione, czyli o melodii ludowej i pomysły na hit, Rzeczp. z 20.11.2012 r.; *taż.*, Stradivarius naszych czasów. Kilka słów o samplingu i prawie autorskim, Rzeczp. z 20.11.2013 r.; *J. Sieńczyło-Chlabicz* (red.), Prawo własności intelektualnej, Warszawa 2009; *S. Skorupka, H. Anderska, Z. Lempicka* (red.), Mały słownik języka polskiego, Warszawa 1969; *M. Skwarzyński*, Specyfika prawa człowieka do własności intelektualnej, Lublin 2012; *D. Sokółowska*, Piktogramy – agroformacje tworzone przez cropmakerów jako dzieła efemeryczne z gatunku *land art* w świetle prawa autorskiego, ZNUJ PPWI 2009, t. 103; *S. Stanisławska-Kloc*, Ochrona baz danych, ZNUJ PWiOWI 2002, t. 82; *taż.*, Opisy patentowe i ochronne jako jedna z kategorii wyłączeń spod ochrony autorskoprawnej, w: *D. Kasprzycki, J. Ożegalska-Trybalska* (red.), Aktualne wyzwania prawa własności intelektualnej i prawa konkurencji. Księga poświęcona pamięci prof. Michała du Valla, Warszawa 2015; *M. Staszko*, Zagadnienia ochrony prawnej odkryć naukowych, w: Zagadnienia wynalazczości i ochrony patentowej, ZNAGH 1971, Nr 266; *P. Stec*, Kolekcja jako przedmiot obrotu cywilnoprawnego, w: *P. Stec, P.P. Maniurka* (red.), Kolekcje i zbiory muzealne. Problematyka prawna, Opole 2015; *tenże*, Prawo autorskie a niektóre przejawy sztuki nowoczesnej, Opolskie Studia Administracyjno-Prawne 2008, t. 6; *tenże* (red.), Własność intelektualna w przedsiębiorstwie. Wybrane problemy prawne i ekonomiczne, Gliwice 2010; *P. Stec, J.R. Antoniuk, A. Drzewiecki*, Ochrona własności intelektualnej. Zarys wykładu, Bydgoszcz–Opole–Gliwice 2011; *P. Stec, P.P. Maniurka* (red.), Kolekcje i zbiory muzealne. Problematyka prawna, Opole 2015; *A. Szewc*, Dzieła naukowe i ich status w prawie autorskim, PiP 1997, Nr 10; *J. Szyjewska-Bagińska*, Utwór multimedialny jako elektroniczna baza danych, Bydgoszcz–Szczecin 2010; *P. Ślęzak*, Kulinaria w świetle przepisów prawa własności intelektualnej, w: *A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc* (red.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa 2013; *tenże*, Pojęcie producenta audiowizualnego, w: *J. Barta, A. Matlak* (red.), Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro, ZNUJ PPWI 2007, t. 100; *A. Tischner*, Kumulatywna ochrona wzornictwa

przemysłowego w prawie własności intelektualnej, Warszawa 2015; *T. Trafas*, Charakterystyka dzieła filmowego i dzieła telewizyjnego jako przedmiotu prawa, ZNUJ PWiOWI 1980, t. 23; *E. Trąpła*, Dzieło zależne jako przedmiot prawa autorskiego, Warszawa 1979; *G. Tylec*, Ochrona tytułu utworu w prawie polskim, Warszawa 2006; *A. Wojciechowska*, Granice swobody interpretacji twórczości zależnej. Rozważania z pogranicza estetyki i prawa, ZNUJ PWiOWI 1984, t. 36; *taż*, Twórcy dzieła audiowizualnego w świetle ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 4 lutego 1994 r., ZNUJ PWiOWI 1996, t. 67; *taż*, Wzornictwo przemysłowe – zagadnienia przedmiotu ochrony prawnej, ZNUJ PWiOWI 1990, t. 54; *taż*, Wzory przemysłowe. Zagadnienia wybrane, ZNUJ PWiOWI 1983, t. 32; *K. Wojciechowski*, Prawnorzeczowa ochrona obrazu rzeczy?, PPH 2005, Nr 1; *E. Wojnicka*, Autorskie prawa zależne, Łódź 1990; *K. Zawada*, Charakter prawny wzorców dotyczących konkursów na dzieła plastyczne, architektoniczne i urbanistyczne, ZNUJ PWiOWI 1981, t. 25; *P. Zawadzki, B. Leszczyński*, Utwory komputerowe też pod ochroną, Rzeczp. z 31.1.2014 r.

Art. 1. [Utwór]

1. Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór).

2. W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:

- 1) wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);
- 2) plastyczne;
- 3) fotograficzne;
- 4) lutnicze;
- 5) wzornictwa przemysłowego;
- 6) architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne;
- 7) muzyczne i słowno-muzyczne;
- 8) sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne;
- 9) audiowizualne (w tym filmowe).

2¹. Ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne.

3. Utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną.

4. Ochrona przysługuje twórcy niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Niematerialny charakter przedmiotu ochrony	1–3	2. Warunki powstania utworu	8
1. Dobra niematerialne	1	IV. Działalność twórcza	9–14
2. Nośniki materialne	2	1. Twórczość	9
3. Zniszczenie nośnika materialnego	3	2. Pojęcie twórczości	10
II. Definicja utworu	4–6	3. Etapy działalności twórczej	11
1. Definicja przedmiotu ochrony	4	4. Działalność człowieka	12
2. Przykładowe wyliczenie utworów	5	5. Twórczość a rzemiosło artystyczne i rzemiosło	13
3. Utwór według orzecznictwa	6	6. Twórczy charakter jako ustalenie faktyczne	14
III. Pojęcie „przejawu” działalności twórczej	7–8	V. Twórczość w rozumieniu art. 23 KC a prawo autorskie	15–16
1. Ujawnienie wytworu umysłowości twórcy	7	1. Dorobek intelektualny twórcy	15

2. Twórczość w ujęciu orzecznictwa	16	1. Formy wyrażenia utworów naukowych	45
VI. Indywidualny charakter (piętno osobowości, oryginalność)	17–23	2. Specyfika działalności naukowej	46
1. Indywidualność twórcy	17	3. Wyłączenie dzieł naukowych spod prawa autorskiego	47
2. Zakres indywidualizmu	18	4. Nowelizacja z 2002 r.	48
3. Ograniczenia twórcy	19	5. Podstawy ochrony	49
4. Szerokie ujęcie pojęcia utworu	20	E. Utwory kartograficzne	50–51
5. Tezy z orzecznictwa	21	1. Ochrona utworów kartograficznych	50
6. Koncepcja „subiektywnej nowości wytworu intelektu”	22	2. Orzecznictwo dotyczące utworów kartograficznych	51
7. Dzieło techniczne	23	F. Programy komputerowe	52–54
VII. Ustalenie a utrwalenie utworu	24–28	1. Specyfika programów komputerowych	52
1. Uzewnętrznienie utworu	24	2. Tworzenie programów jako działalność twórcza	53
2. Jednorazowe ustalenie utworu	25	3. Postulaty zmiany reżimu ochrony programów	54
3. Umieszczenie utworu w nośniku materialnym	26	XIII. Utwory plastyczne	55–59
4. Ustalenie fotografii	27	1. Utwory plastyczne według orzecznictwa	55
5. Ustalenie o charakterze jednorazowym i o charakterze trwałym	28	2. Utwory plastyczne według pism Ministerstwa Kultury	56
VIII. Wartość utworu	29–32	3. Utwory wykonane techniką umożliwiającą zwielokrotnianie egzemplarzy utworu	57
1. Ocena wartości utworu	29	4. Utwory plastyczne sztuki ludowej	58
2. Utwory naruszające przepisy prawa	30	5. Regulacje szczególne	59
3. Nakład pracy twórcy	31	XIV. Utwory fotograficzne	60–68
4. Brak hierarchii dzieł	32	1. Zróżnicowanie kategorii utworów fotograficznych	60
IX. Zagadnienie przeznaczenia utworu	33	2. Droga do objęcia fotografii ochroną prawnoautorską	61
1. Przeznaczenie utworu	33	3. Oryginał utworu fotograficznego	62
X. Sposób wyrażenia utworu	34–36	4. Twórca fotografii	63
1. Pojęcie sposobu wyrażenia utworu	34	5. Wyłączenie pewnych rodzajów fotografii spod ochrony	64
2. Forma wyrażenia utworu	35	6. Fotografie legitymacyjne oraz do CV	65
3. Wielość form wyrażenia	36	7. Fotografie dokumentacyjne	66
XI. Utwór a dzieło	37–38	8. Zdjęcia dokumentacyjne podlegające ochronie	67
1. Zamienne stosowanie terminów	37	9. Prawo do obrazu rzeczy	68
2. Rozróżnienie pojęć przez ustawodawcę	38	XV. Utwory lutnicze	69
XII. Utwory wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi	39–54	1. Ocena regulacji	69
A. Kryteria	39	XVI. Wzornictwo przemysłowe	70–73
1. Kryteria wyróżnienia kategorii	39	1. Zakres wzornictwa przemysłowego	70
B. Utwory literackie i inne wyrażone słowem	40–43	2. Ochrona wzorów przemysłowych w prawie autorskim	71
1. Pojęcie utworów literackich	40	3. Ochrona wzorów przemysłowych w prawie własności przemysłowej	72
2. Utwory literackie i ustalone za pomocą słowa uznane przez orzecznictwo	41	4. Formy wyrażenia wzoru przemysłowego	73
3. Tezy z urzędowych wyjaśnień Ministerstwa Kultury	42	XVII. Utwory architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne	74–81
4. Wyłączenia spod kategorii utworu literackiego według orzecznictwa	43	1. Kwestie definicyjne	74
C. Utwory publicystyczne	44		
1. Pojęcie utworów publicystycznych	44		
D. Utwory naukowe	45–49		

2. Granice między utworem architektonicznym a utworem plastycznym	75	procedur, metod i zasad działania oraz koncepcji matematycznych	91–92
3. Architektura wnętrz	76	1. Zakres ochrony utworu	91
4. Formy wyrażenia utworu architektonicznego	77	2. Ochrona na gruncie przepisów ZNKU	92
5. Docelowa forma wyrażenia utworu architektonicznego	78	XXII. Niemożliwość ochrony niektórych wytworów sztuki współczesnej	93–97
6. Twórczy charakter utworów architektonicznych	79	1. Różnorodność sztuki współczesnej	93
7. Realizacja utworów architektonicznych	80	2. Kierunek <i>readymade</i>	94
8. Plany zagospodarowania terenu	81	3. Konceptualizm	95
XVIII. Utwory muzyczne i słowno-muzyczne	82–84	4. Utrwalenie jako utwór	96
1. Pojęcie utworów muzycznych i słowno-muzycznych	82	5. Status twórcy	97
2. Nowe współczesne utwory muzyczne	83	XXIII. Ochrona dzieł niedokończonych, fragmentów, szkiców	98–100
3. Czerpanie z muzyki ludowej	84	1. Warunki ochrony dzieł niedokończonych	98
XIX. Utwory sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne	85–88	2. Fragment podlegający ochronie	99
1. Prezentacja na scenie	85	3. Inne reżimy ochrony	100
2. Zróżnicowanie wewnętrzne kategorii	86	XXIV. Tytuł utworu, nazwa, pojedyncze słowo	101–106
3. Formy wyrażenia	87	1. Prawo do tytułu	101
4. Utwory choreograficzne	88	2. Status tytułu utworu	102
XX. Utwory audiowizualne (w tym filmowe)	89–90	3. Tytuł sam będący utworem	103
1. Zakres kategorii utworów audiowizualnych	89	4. Funkcja znaku towarowego	104
2. Wkłady pracy twórczej wielu osób	90	5. Użycie tytułu jako czyn nieuczciwej konkurencji	105
XXI. Ochrona sposobu wyrażenia utworu i brak ochrony odkryć, idei,		6. Tytuł jako dobro osobiste	106
		XXV. Brak formalizmu a ochrona prawna	107–110
		1. Źródło ochrony	107
		2. Nota copyrightowa	108
		3. Zastrzeżenia praw autorskich	109
		4. Zasady korzystania z artykułów prasowych	110

I. Niematerialny charakter przedmiotu ochrony

1. **Dobra niematerialne.** Przedmiotem prawa autorskiego są utwory (dzieła). Są 1 to dobra niematerialne, często nazywa się je dobrami duchowymi, intelektualnymi, mentalnymi czy umysłowymi. Wszystkie te określenia wskazują na ich niewidzialną naturę, która nie może być odbierana zmysłami. Aby dobro niematerialne – także utwór – mogło podlegać percepcji zmysłów, musi przybrać jakąś materialną postać. Dla prawa autorskiego rodzaj tej materii nie ma znaczenia. Jako przykład można wskazać dzieło malarskie, jak słynne „Słoneczniki” *Vincenta van Gogha*. Autor wyraził swój utwór na płótnie, farbami olejnymi. Ale dzieło to funkcjonuje w kulturze świata udostępniane kolejnym pokoleniom poprzez różne nośniki: na papierze w albumach, na pocztówkach i plakatach, na tkaninach (zaśloni, pościel, dywany, odzież, parasolki, torby plażowe), na porcelanie wazonów, talerzy, filiżanek, na tapetach, roletach, kaflach itd. Każdy z tych nośników – papier, tkanina, ceramika – jest nośnikiem tego samego utworu, sławnych „Słoneczników” stworzonych przez *van Gogha*.

2. **Nośniki materialne.** Prawo autorskie nie obejmuje ochroną nośników materialnych 2 utworu. Bywa, że ich wartość jest znacząca, np. malowidło na płycie ze srebra, rzeźba w bryle szlachetnego kamienia. Kwestię roszczeń w przypadku zniszczenia nośnika materialnego utworu należy rozpatrywać na gruncie przepisów KC (prawo rzeczowe,

zobowiązania). Tak też orzekł SN w wyroku z 15.11.2012 r. (V CSK 545/11, Legalis): „ochrona prawnoautorska nie obejmuje przedmiotu, na którym utwór został utrwalony (*corpusemechanicum*)”.

- 3 3. **Zniszczenie nośnika materialnego.** Zniszczenie nośnika materialnego utworu nie oznacza zniweczenia utworu, ten bowiem, jako dobro niematerialne, nie poddaje się łatwemu unicestwieniu. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że utwór istnieje, jeżeli jest przechowywany w czyjejś pamięci (S. Grzybowski, w: S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, Zagadnienia, s. 103–104).

II. Definicja utworu

- 4 1. **Definicja przedmiotu ochrony.** Definicja przedmiotu ochrony składa się z dwóch części (art. 1 ust. 1 i 2 PrAut). Pierwsza z nich zawiera wiele terminów wymagających wyjaśnienia. Każde użyte w niej słowo ma głębokie znaczenie kulturowo-filozoficzne i na tym gruncie doniosłą wagę prawną. Poniżej zostaną omówione terminy będące kryteriami, którymi posłużył się ustawodawca, by wyodrębnić przedmioty prawa autorskiego od niezliczonych innych wytworów ludzkiego intelektu, którym status utworów nie przysługuje. Te kryteria to: przejaw działalności twórczej, indywidualny charakter tego przejawu oraz ustalenie go w jakiejś postaci. Ponadto zgodnie z brzmieniem definicji trzeba przybliżyć kwestie wartości utworu, jego przeznaczenia oraz sposobu wyrażenia. Ten zespół kryteriów o dość abstrakcyjnym charakterze powoduje, że w nauce prawa autorskiego art. 1 ust. 1 PrAut bywa określany jako definicja teoretyczna lub syntetyczna.
- 5 2. **Przykładowe wyliczenie utworów.** Ze względu na taki charakter definicji ustawodawca, aby ułatwić korzystanie z ustawy, wskazuje w ust. 2 najbardziej powszechne rodzaje utworów, w ich historycznie wykształconych i znanych gatunkach. Poniżej wymieniono rozmaite owoce ludzkiej aktywności umysłowej, którym sądy przyznały status utworów.
- 6 3. **Utwór według orzecznictwa.** Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 13.10.2005 r. (FSK 2253/04, Legalis) stwierdził, że w kwestii, czy dane dzieło jest utworem w rozumieniu prawa autorskiego, „nie decyduje wola stron, lecz ustalenia faktyczne”. Podobnie orzekł Sąd Apelacyjny w Białymstoku, stwierdzając: „same postanowienia umowy, przewidujące objęcie ochroną prawnoautorską rezultatu pracy człowieka, nie wywołują skutków prawnych, o ile nie stanowi on przejawu jego działalności twórczej” (wyr. z 22.3.2013 r., I ACa 827/11, Legalis). Wola stron umowy nie ma zatem wpływu na objęcie bądź nieobjęcie rezultatu pracy człowieka ochroną prawa autorskiego. Nie można umówić się, że jakiś wytwór umysłu będzie traktowany jak utwór – przedmiot prawa autorskiego. Przedmiotem tego prawa są tylko takie wytwory niematerialne, które spełniają kryteria wskazane w definicji utworu zawartej w ust. 1 komentowanego artykułu. Sąd Najwyższy stwierdził: „utwór jest dobrem niematerialnym, zatem nie można go utożsamiać z utrwaleniem w postaci materialnego nośnika (*corpusemechanicum*). Jako szczególnego rodzaju konstrukcja prawna istnieje bowiem niezależnie od dzieła, w którym jest ucieleśniony. Dla zakwalifikowania danego dobra niematerialnego jako przedmiotu prawa autorskiego należy wykazać, że jest po pierwsze – rezultatem pracy człowieka, po drugie – przejawem działalności twórczej jako uzewnętrznionego rezultatu procesu intelektualnego, po trzecie – ma indywidualny charakter, po czwarte – jest ustalony. Poprzez ustalenie utworu rozumie się przy tym nie utrwalenie poprzez nadanie postaci materialnej, tylko uzewnętrznienie umożliwiające jego identyfikację oraz poznanie przez inne jak autor osoby. Utwory spełniające te cechy podlegają ochronie niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia.

Nieistotne są także zamiar ich stworzenia, przeznaczenie oraz ewentualna użyteczność”. (wyr. SN z 21.2.2020 r., I CSK 513/18, OSNC 2020, Nr 12, poz. 104).

III. Pojęcie „przejawu” działalności twórczej

1. **Ujawnienie wytworu umysłowości twórcy.** Działalność twórcza ma swój początek 7 w psychice twórcy. To, co się w tej psychice dzieje, jest z natury rzeczy niedostępne dla innych, dopóki twórca tego nie ujawni, to znaczy nie przekazuje ze swojej świadomości do świadomości innych osób. Dla prawa autorskiego zasadnicze jest, by wytwór umysłowości twórcy był ujawniony, czyli poddany percepcji choćby jednej osoby poza autorem. Ta jedna osoba, przyjmując do swojej świadomości zrodzenie się nowego wytworu intelektualnego, staje się świadkiem jego istnienia. Bez takiego, choćby w minimalnym stopniu przez pamięć jednej osoby, uwiarygodnienia ukształtowania się nowego utworu dobro to w świetle art. 1 ust. 1 PrAut nie zaistniało.

W orzecznictwie stwierdzono: „określenie «przejaw» oznacza każdy uzewnętrzniony rezultat działania” (wyr. SA w Warszawie z 24.10.2019 r., I ACa 651/18, Legalis).

2. **Warunki powstania utworu.** Zatem fakt powstania utworu należy łączyć z dwiema 8 okolicznościami: przekazaniem wytworu intelektualnego z umysłowości autora oraz z istnieniem odbiorcy tego przekazu (obecnym bądź potencjalnym, co omówiono w pkt VII – Ustalenie a utrwalenie utworu). Oczywiście ów wytwór umysłowości, aby był przedmiotem prawa autorskiego, musi odpowiadać kryteriom wskazanym w art. 1 ust. 1 PrAut.

IV. Działalność twórcza

1. **Twórczość.** Ustawodawca odwołuje się w definicji do pojęcia twórczości. Jest to 9 kategoria bardziej filozoficzna i psychologiczna niż prawna. Twórczością zajmuje się teoria sztuki. Każda z tych nauk bada zjawisko kreatywnych działań, prawo odwołuje się zaś do ustaleń na gruncie tych dziedzin, które zresztą korzystają nawzajem ze swojego dorobku w tym zakresie.

2. **Pojęcie twórczości.** Ustawodawca recypuje przede wszystkim ustalenia filozofii. 10 W. Stróżewski określił twórczość jako „działalność prowadzącą do powstania nowego wytworu”. I dalej: „istotnymi warunkami twórczości są nowość i oryginalność. Nowość to moment, który pozwala stwierdzić, że przed powstaniem danego dzieła nie istniało nic, co pod jakimś istotnym względem byłoby doń podobne; wynika stąd, że powtarzanie tego samego wzoru nie zasługuje na miano twórczości” [tenże, w: J. Hartman (red.), Słownik filozofii, s. 237]. Podobnie kwestię tę ocenia się w literaturze prawa autorskiego. Jednocześnie dobitnie zwraca się uwagę, że „podstawową zasadą prawa autorskiego jest przyznawanie ochrony prawnej ze względu na twórczość” (E. Traple, w: Barta, Markiewicz, Komentarz PrAut, 2001, s. 88).

3. **Etapy działalności twórczej.** W. Stróżewski zauważa, że w działalności twórczej, 11 postrzegając ją od strony twórcy, można rozróżnić „fazę (czy moment) pojawienia się pomysłu, opracowania pomysłu, projektowania, wykonywania (jeśli projekt wymaga utrwalenia w materii)” [W. Stróżewski, w: J. Hartman (red.), Słownik filozofii, s. 237]. Ta dokonana przez filozofa analiza etapów działalności twórczej znajduje pełną akceptację w prawie autorskim, które wprowadza szczególne przepisy dla każdego z tych etapów działalności twórczej. I tak – sam **pomysł na utwór** jest w zasadzie wyłączony spod regulacji prawa autorskiego. W literaturze przedmiotu zauważono, że to wyłączenie nie zawsze jest kategoryczne. M. Poźniak-Niedzielska i A. Niewęglowski (Pomysł jako przejaw twórczości, s. 843) zauważają, że podejście sądów do tej sprawy zmienia

się, co widać w orzecznictwie. Sąd Apelacyjny w Warszawie stwierdził, że „każdy pomysł korzysta z ochrony prawnoautorskiej, jeśli jest wystarczająco zindywidualizowany i twórczy oraz jeżeli zostanie utrwalony w jakiegokolwiek postaci” (wyr. z 18.10.2011 r., VI ACa 496/11, niepubl.). Można dodać tu uwagę, że jeśli pomysł przybiera zindywidualizowaną formę wyrażenia, to już nie jest tylko pomysłem, ale staje się utworem. Wykonanie – utrwalenie w materii to temat na odrębne rozważania, np. kwestii ustalenia i utrwalenia utworu, form wyrażenia dzieła i znaczenia prawnego każdej z nich, z uwzględnieniem rozmaitych rodzajów twórczości. W rozważaniach *M. Poźniak-Niedzielskiej* i *A. Niewęglowskiego* bardzo interesująca i inspirująca jest uwaga, że dyskusję na temat możliwości ochrony prawnej pomysłów „należy raczej przesunąć na inną płaszczyznę. Mianowicie, jakie pomysły można potraktować jako utwór i w jaki sposób oddzielić je od takich elementów jego struktury, jak zwłaszcza idea czy temat” (*ciż*, Pomysł jako przejaw twórczości, s. 844).

12 4. Działalność człowieka. Działalność twórcza w rozumieniu prawa autorskiego jest dokonywana wyłącznie przez człowieka. Nie może tu być mowy o działaniu maszyn, zwierząt czy przyrody jako o siłach tworzących, ponieważ podmiotem prawa, w tym przypadku ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, może być tylko człowiek. Również osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej nie mogą być podmiotami tego prawa.

13 5. Twórczość a rzemiosło artystyczne i rzemiosło. W kontekście powyższych uwag pojawia się zagadnienie relacji: twórczość – rzemiosło artystyczne – rzemiosło. Charakteryzując pokrótce te relacje, można stwierdzić, że rezultatem twórczości jest powstanie nowego dobra intelektualnego, czyli takiego, którego wartość ma charakter przede wszystkim duchowy. **Działalność rzemieślnicza** natomiast prowadzi do wytworzenia dobra materialnego, w którym nie ma wiele miejsca na oryginalność, niepowtarzalność. Głównym walorem wytworu rzemieślniczego jest profesjonalizm jego wykonania. Kategorią graniczną między twórczością a rzemiosłem jest **rzemiosło artystyczne**, tj. profesjonalne, rzemieślnicze działanie, które służy powstaniu dzieła. Innymi słowy dzieło rzemiosła artystycznego to utwór powstały w wyniku użycia sprawności warsztatowej, zastosowania wiedzy i technik rzemieślniczych. W innych rodzajach sztuki profesjonalizm warsztatowy nie ma znaczenia.

Do tej sprawy odniósł się SN w wyroku z 25.1.2006 r. (I CK 281/05, OSNC 2006, Nr 11, poz. 186). W uzasadnieniu napisano: „praca intelektualna o charakterze twórczym, jest przeciwieństwem pracy o charakterze technicznym, która polega na wykonywaniu czynności wymagających jedynie określonej wiedzy i sprawności oraz użycia określonych narzędzi, surowców i technologii. Cechą pracy o charakterze technicznym jest przewidywalność i powtarzalność osiągniętego rezultatu. Proces tworzenia, w przeciwieństwie do pracy technicznej, polega na tym, że rezultat podejmowanego działania stanowi projekcję wyobraźni osoby, od której pochodzi. (...) W tym ujęciu twórczość, jako angażująca wyobraźnię twórcy, ma charakter subiektywny. (...) Wymaganie nowości nie jest natomiast niezbędną cechą twórczości jako przejawu intelektualnej działalności człowieka”.

14 6. Twórczy charakter jako ustalenie faktyczne. W orzecznictwie stwierdzono, iż ustalenie, że „określona czynność (dzieło) ma charakter twórczy lub nie, nie należy do sfery zarzutów prawa materialnego, ale sfery ustaleń faktycznych, będących dopiero podstawą zastosowania prawa materialnego” (wyr. SA w Poznaniu z 7.11.2007 r., I ACa 800/07, niepubl.).

V. Twórczość w rozumieniu art. 23 KC a prawo autorskie

1. **Dorobek intelektualny twórcy.** Dzieła stworzone przez twórcę stanowią jego **15** dorobek intelektualny, który może być ujmowany jako **całość bądź zespół dzieł**, wyodrębniony np. ze względu na ich rodzaj: dorobek poetycki, dorobek prozatorski, twórczość eseistyczna itp. Częścią twórczości są także poszczególne utwory. Twórczość jest chroniona na podstawie art. 23 KC, który stanowi, że dobra osobiste człowieka, a wśród nich twórczość naukowa i artystyczna, pozostają pod ochroną prawa cywilnego, niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach. Artykuł ten pozostaje w ścisłym związku z art. 24 KC, z którym łącznie dają podstawę roszczeń o naruszenie dobra osobistego, jakim jest twórczość. Przepisy te nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w prawie autorskim. Różnice w zakresie przedmiotowym regulacji zawartych w prawie autorskim i w KC sprowadzają się do tego, że na podstawie prawa autorskiego ochronie podlegają konkretne utwory (bądź ich fragmenty), natomiast art. 24 KC daje podstawę ochrony całości (bądź części) dorobku twórczego. Dlatego w pozwach podaje się jako podstawę roszczeń często przepisy obu ustaw.

2. **Twórczość w ujęciu orzecznictwa.** Na temat twórczości jako dobra intelektualnego i osobistego wypowiedział się SN w wyroku z 30.6.2005 r. (IV CK 763/04, OSNC 2006, Nr 5, poz. 92): „fakt, że autor w ramach stałej działalności zawodowej wykonuje prace takiego samego rodzaju, stosując te same metody badawcze i opierając się na pewnych stałych podstawach, nie wyklucza automatycznie wszystkich jego kolejnych dzieł z kręgu utworów w rozumieniu prawa autorskiego. Inaczej mówiąc, nie tylko pierwsze dzieło danego rodzaju może być utworem; każde następne dzieło podlega indywidualnej kwalifikacji, przy uwzględnieniu jego konkretnych cech istotnych dla stwierdzenia, czy powstanie swoje zawdzięcza samodzielnemu wysiłkowi twórczemu autora, czy różni się od innych rezultatów analogicznego działania, czy też stanowi jedynie powtórzenie tego, co inni lub ten sam autor stworzyli wcześniej”. Wyrok ten prowadzi również do wniosku, że twórczość może być dobrem osobistym nie tylko artystów, literatów, uczonych, ale także rzeczoznawców, ekspertów, profesjonalistów w dziedzinie techniki, medycyny i innych. **16**

Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z 31.7.2012 r. (I ACa 303/12, Legalis) stwierdził: „w katalogu dóbr osobistych podlegających ochronie cywilnoprawnej ustawodawca ujął m.in. twórczość artystyczną, której zakres przedmiotowy obejmuje szeroko rozumiane niemajątkowe, indywidualne wartości związane z procesem działalności artystycznej oraz będącym jego wynikiem dorobkiem twórczym, niepodlegającym ochronie na podstawie przepisów szczególnych, a głównie przepisów PrAut. Wśród przykładów płaszczyzn ochrony twórczości jako dobra osobistego wymienia się przede wszystkim prawo do ochrony «dobrej sławy dzieła» lub «dobrego imienia dorobku twórcy», tj. prawo do przeciwdziałania zachowaniom, które mogą naruszać dobrą reputację (renomę) dzieła, bądź reputację samego autora, a także prawo do ochrony przed nieuprawnionym wykorzystywaniem elementów procesu twórczego i dorobku twórcy oraz przed przywłaszczaniem ich”.

W wyroku SA w Łodzi z 4.3.2014 r. (I ACa 1223/13, Legalis) stwierdzono: „powszechnie przyjmuje się, że sformułowanie «przejaw działalności twórczej» oznacza, że sama myśl ludzka, choćby nawet oryginalna, nie wystarcza, by stała się przedmiotem ochrony prawnej, lecz musi być uzewnętrzniona w postaci ustalającej jej treść i formę. Utwór musi być rezultatem działalności o charakterze kreatywnym, czyli przedstawiać subiektywnie nowy wytwór intelektu, którą to cechą określa się jako «oryginalność». Drugą cechą, jaką jest indywidualność utworu, można natomiast testować przez pryzmat statystycznej powtarzalności. Decydujące jest wówczas, czy takie dzieło już powstało

oraz czy jest statystycznie prawdopodobne wytworzenie go w przyszłości przez inną osobę z takim samym rezultatem”.

VI. Indywidualny charakter (piętno osobowości, oryginalność)

- 17 1. **Indywidualność twórcy.** Twórczość dotyczy tylko człowieka. Każdy człowiek to odrębna istota – indywiduum ze swoim jedynym takim wewnętrznym światem. Cokolwiek osoba uczyni, robi to we właściwy dla siebie sposób. Tę ogólną prawdę recypuje prawo autorskie, stanowiąc, że ochroną może być objęty tylko taki wytwór ludzkiego umysłu, który charakteryzuje się indywidualnością płynącą z osobowości twórcy. Dawniej nazywano tę cechę **piętnem osobowości autora** (*S. Ritterman*, Komentarz, s. 2, 10 i n.). W literaturze przedmiotu pisze się o **oryginalności utworu** (*M. Poźniak-Nie-dzielska*, w: System PrPryw, t. 13, 2007, s. 9). Oznacza to, że jest on jedyny taki, jak jedyny, niepowtarzalny jest jego twórca.
- 18 2. **Zakres indywidualizmu.** Przyjęcie przez ustawodawcę kryterium „indywidualnego charakteru” utworu sprawia, że ochroną prawa autorskiego mogą być objęte tylko takie rezultaty pracy intelektualnej, które odróżniają się od innych. Dawka indywidualizmu twórcy w ukształtowanym przez niego wytworze intelektualnym może być różna. Jeśli jest znikoma – zakwalifikowanie takiego rezultatu pracy intelektualnej jako utworu może być problematyczne. Wiele owoców ludzkiej umysłowości jest banalnych, oczywistych, niedodających do zastanej rzeczywistości niczego nowego.
- 19 3. **Ograniczenia twórcy.** *W. Stróżewski* pisze: „każdy autentyczny proces twórczy jest czymś radykalnie indywidualnym, każdy zawiera swoisty moment tajemnicy, tym głębszy, z im większym twórcą mamy do czynienia” [*W. Stróżewski*, w: *J. Hartman* (red.), Słownik filozofii, s. 237]. Autor, często tęskniąc do pełnej swobody wypowiedzi twórczej, jest jednak uwarunkowany czynnikami zewnętrznymi, takimi jak możliwości techniczne, np. dostępne, znane techniki malarskie, rodzaje instrumentów muzycznych i wydawanych przez nie dźwięków, materiały budowlane o określonej wytrzymałości. Ograniczają go również „panujące w danej dziedzinie konwencje, atmosfera ideowa epoki” [*W. Stróżewski*, w: *J. Hartman* (red.), Słownik filozofii, s. 237]. Genialnym jednostkom udawało się przekroczyć te drugie uwarunkowania. Genialne czy tylko wybitne dzieła powstają rzadko. Prawo autorskie chroni wszystkie utwory.
- 20 4. **Szerokie ujęcie pojęcia utworu.** W literaturze przedmiotu podkreśla się, że szerokie ujęcie pojęcia utworu jako przedmiotu ochrony prawa autorskiego to „fundamentalny element tradycji polskiego prawa autorskiego” (*J. Błeszyński*, Co jest przedmiotem ochrony). Tradycję tę budowały poprzednie ustawy o prawie autorskim (z 1926 r. i z 1952 r.). Obecnie, w związku z tą zasadą, mówi się o istnieniu „granicznej kategorii wytworów intelektu”, czyli takich, których zaliczenie do utworów jest sporne ze względu na niski poziom „twórczości”, tj. indywidualizmu i oryginalności [*J. Barta*, *R. Markiewicz*, w: *Barta, Markiewicz*, Komentarz PrAut, 2005, s. 85; *J. Sieńczyło-Chlabicz* (red.), Prawo własności intelektualnej, s. 48]. Są to rozmaite utwory referencyjne, jak: instrukcje obsługi, rozkłady jazdy, książki adresowe, telefoniczne, cenniki, programy telewizyjne i radiowe, bilety, formularze druków, receptury kucharskie, foldery reklamowe. Często o przyznaniu im statusu przedmiotów prawa autorskiego rozstrzygają sądy.
- 21 5. **Tezy z orzecznictwa.** Sąd Najwyższy w wyroku z 13.1.2006 r. (III CSK 40/05, Wok. 2006, Nr 6, s. 6) stwierdził: „nie może być uznany za utwór i objęty ochroną prawa autorskiego taki przejaw ludzkiej aktywności umysłowej, któremu brak cech dostatecznie indywidualizujących, to jest odróżniających go od innych wytworów podobnego

rodzaju i przeznaczenia”. W wyroku z 25.1.2006 r. (I CK 281/05, OSNC 2006, Nr 11, poz. 186) SN zauważył: „utworem może być nawet kompilacja wykorzystująca dane powszechnie dostępne pod warunkiem, że ich wybór, segregacja, sposób przedstawienia ma znamiona oryginalności”.

Trafnie ujął tę sprawę SN w uzasadnieniu wyroku z 6.3.2014 r. (V CSK 202/13, Legalis): „stwierdzenie piętna osobowości oznacza zarazem, że oceniany wytwór powstał w wyniku procesu intelektualnego, który nie miał charakteru jedynie odtwórczego, bądź technicznego, ani nie był rezultatem z góry obranych założeń funkcjonalnych danego przedmiotu, w trakcie którego autor miał swobodę w wyborze określonych koncepcji, a wynik jego pracy różni się od innych wytworów funkcjonujących w domenie publicznej”.

W uzasadnieniu wyroku SN z 19.2.2014 r. (V CSK 180/13, Legalis) stwierdzono: „przejawem działalności twórczej jest będący wynikiem samodzielnego wysiłku autora rezultat, różniący się od innych rezultatów, a indywidualny charakter dzieła wyraża się w tym, że odbiega ono od innych przejawów podobnego działania w sposób świadczący o jego swoistości i неповtarzalności. Fakt, iż możliwe jest uzyskanie analogicznego rezultatu przez różnych autorów, nie stanowi samodzielnej przesłanki wykluczającej przypisanie danemu przejawowi działalności twórczej charakteru indywidualnego w rozumieniu art. 1 ust.1 PrAut”.

W tezie wyroku SA w Poznaniu z 31.12.2014 r. (I ACa 989/14, Legalis) stwierdzono: „wspólną cechą dóbr niematerialnych, które chronią przepisy prawa autorskiego, jest ich oryginalność i indywidualność”. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 26.11.2014 r. (VI ACa 212/14, Legalis) orzekł: „spełnienia przesłanki twórczości (oryginalności i indywidualności) utworu można doszukiwać się nawet w doborze, układzie lub uporządkowaniu składników utworu, tj. poszczególnych ujęć, czy nawet doborze podkładu muzycznego”.

W orzecznictwie stwierdzono: „ocena zarówno oryginalności, jak i indywidualności utworu powinna być dokonywana indywidualnie, nie tylko dla określonej kategorii utworów, ale także dla jednostkowych utworów, oceny tej winien zaś dokonywać w szczególności Sąd w toku procesu o ochronę dóbr prawnoautorskich” (wyr. SO w Szczecinie z 3.8.2017 r., VIII GC 48/16, Legalis).

Sąd Najwyższy sformułował tezę: „Z istoty pojęć «twórczy» wywieść należy wymóg subiektywnej nowości, oryginalności, a «indywidualny» – odróżnialności od innych utworów. Orzecznictwo i piśmiennictwo wskazuje, że nie każdy proces intelektualny prowadzi do powstania rezultatu o charakterze twórczym, gdyż wyłączone są wyniki działalności zdeterminowanej przez materiał, przeznaczenie i istniejące rozwiązania techniczne” (wyr. SN z 21.2.2020 r., I CSK 513/18, OSNC 2020, Nr 12, poz. 104).

W kolejnym wyroku stwierdzono: „Ochronie prawno-autorskiej podlegają jedynie utwory w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy, rozumiane jako przejawy działalności twórczej o indywidualnym charakterze, identyfikowane z kreatywnym, subiektywnie nowym, oryginalnym wytworem intelektu, wywołanym przez неповtarzalną osobowość twórcy, wytworem, który gdyby pochodził od kogoś innego, wyglądałby inaczej” (wyr. SA w Krakowie z 23.10.2018 r., I ACa 125/18, Legalis).

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 26.4.2017 r. zauważył że „utworem jest rezultat działalności o charakterze twórczym, kreatywnym, oryginalnym, charakteryzujący się indywidualnością. Nie jest zaś utworem taki rezultat pracy, który jest zdeterminowany przez opisywany obiekt czy zjawisko, założony cel (funkcję), który jest jednym z możliwych do osiągnięcia przez osoby (specjalistów) podejmujących się tego samego zadania. Ochrona prawnoautorska nie rozciąga się też na sam proces twórczy, metodę twórczą czy technikę zastosowaną przy tworzeniu dzieła” (I ACa 110/16, Legalis).

Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 23.1.2020 r. celnie ujął istotę twórczości: „Utworem jest stworzenie czegoś lub przetworzenie do postaci, w jakiej dotychczas nie istniało” (II GSK 3492/17, Legalis).

Trybunał Sprawiedliwości UE w wyroku z 12.9.2019 r. w sprawie *Cofemel – Sociedade de Vestuário SA v. G-Star Raw CV* przesądził: „Aby przedmiot można było uznać za oryginalny, konieczne i zarazem wystarczające jest to, by stanowił on odzwierciedlenie osobowości autora, przejawiające się w jego swobodnych i twórczych wyborach (...). W przypadku gdy wykonanie przedmiotu jest uwarunkowane względami technicznymi, zasadami lub ograniczeniami, które nie pozostawiają miejsca na swobodę twórczą, przedmiotu tego nie można postrzegać jako wykazujący oryginalność niezbędną do uznania go za utwór (...). Okoliczność, iż dany wzór wywołuje efekt estetyczny, nie pozwala sama w sobie na ustalenie, czy wzór ten stanowi twórczość intelektualną odzwierciedlającą swobodę wyboru i osobowość jego autora, przez co mógłby spełnić wymóg oryginalności” (C-683/17, ECLI:EU:C:2019:721, pkt 30, 31, 54).

- 22 6. Koncepcja „subiektywnej nowości wytworu intelektu”.** Utwór powinien kreować rzeczywistość, tzn. wpisywać się w proces nadawania jej swoistego kształtu, szczególnych cech. W tych twórczych działaniach może się zdarzyć, że rezultat pracy twórczej różnych autorów będzie bardzo zbliżony. Dlatego w teorii prawa autorskiego pojawiła się koncepcja „subiektywnej nowości wytworu intelektu” (*J. Barta, R. Markiewicz*, w: *Barta, Markiewicz*, Komentarz PrAut, 2005, s. 67). Koncepcja ta została zaakceptowana i przyjęta. W orzecnictwie (wyr. SA w Poznaniu z 7.11.2007 r., I ACA 800/07, niepubl.) stwierdzono, że pojęcie „przejaw «działalności twórczej» oznacza, że utwór powinien stanowić rezultat działalności o charakterze kreatywnym. Przesłanka ta niekiedy określana jako przesłanka «oryginalności» utworu, zrealizowana jest wówczas, gdy istnieje subiektywnie nowy wytwór intelektu”. Sąd Najwyższy w wyroku z 30.6.2005 r. (IV CK 763/04, OSNC 2006, Nr 5, poz. 92) orzekł: „nawet wtedy, gdy możliwe jest, że różne osoby zdołają osiągnąć taki sam rezultat, cecha indywidualnego charakteru dzieła nie powinna być zanegowana, jeżeli poszczególne elementy twórczego wyboru i przedstawienia nie są tożsame, zwłaszcza gdy przy kształtowaniu treści i formy dzieła twórca korzystał z obszaru swobody, a niezależnie od pewnych wymogów z góry postawionych, rezultat pracy nie był przez te wymagania całkowicie zdeterminowany i występują w nim elementy, których kształt zależał od osobistego ujęcia”. Sąd Najwyższy w wyroku z 27.2.2009 r. (V CSK 337/08, OSP 2010, Nr 3, poz. 33) stwierdził: „oceniając stopień indywidualności określonego wytworu intelektu należy uwzględnić rodzaj dzieła. Inne przesłanki decydują w przypadku dzieła literackiego (np. poetyckość języka, dobór środków stylistycznych i wersyfikacji), inne zaś w odniesieniu do utworów o charakterze referencyjnym”. Dla oceny takich utworów – zapisano dalej w tym wyroku – „przydatna jest koncepcja tzw. statystycznej jednorazowości, która zakłada badanie, czy takie samo lub bardzo podobne dzieło powstało już wcześniej oraz czy jest statystycznie prawdopodobne sporządzenie w przyszłości takiego samego dzieła przez inną osobę. Odpowiedź przecząca uzasadnia tezę o istnieniu cechy indywidualności dzieła”.

Sąd Najwyższy w wyroku z 6.3.2014 r. (V CSK 202/13, Legalis) stwierdził: „nawet wtedy, gdy możliwe jest, że różne osoby zdołają osiągnąć taki sam rezultat, cecha indywidualnego charakteru dzieła nie powinna być zanegowana, jeżeli poszczególne elementy twórczego wyboru i przedstawienia nie są tożsame, zwłaszcza gdy przy kształtowaniu treści i formy dzieła twórca korzystał z obszaru swobody, a niezależnie od pewnych wymogów z góry postawionych, rezultat pracy nie był przez te wymagania całkowicie zdeterminowany i występują w nim elementy, których kształt zależał od osobistego ujęcia. Należy mieć przy tym na względzie, że koncepcja statystycz-

nej jednorazowości – w ujęciu modelowym – wykluczałyby możliwość występowania, wyjątkowo, twórczości paralelnej”.

7. **Dzieło techniczne.** W teorii prawa autorskiego oraz w judykaturze znane jest 23
pojęcie „dzieła technicznego”, jak np. projekt, dokumentacja, opinia techniczna. Może być on uznany za utwór w rozumieniu prawa autorskiego. W kwestii takich utworów wypowiedział się SA w Poznaniu w wyroku z 9.11.2006 r. (I ACa 490/06, niepubl.): „warunkiem przyznania ochrony prawnoautorskiej jest jednak, aby tego rodzaju opracowanie charakteryzowało się specyficznymi, będącymi wynikiem indywidualnej kreacji autora, elementami, wyrażającymi się w sposobie doboru i prezentacji danych oraz ich interpretacji, a także w formie osobistego i swobodnego (w pewnym chociaż zakresie) ich ujęcia. (...) Natomiast nie jest utworem w rozumieniu prawa autorskiego opracowanie stanowiące jedynie zastosowanie nawet wysoko specjalistycznej wiedzy technicznej, jeżeli jego treść jest z góry zdeterminowana obiektywnymi warunkami i wymaganiami technicznymi oraz charakterem realizowanego (rozwiązywanego) problemu (zadania technicznego)”.

Sąd Najwyższy w wyroku z 19.2.2014 r. (V CSK 180/13, Legalis) stwierdził: „kategoria «dzieł technicznych» jest szersza niż «dokumentacja techniczna», rozumiana jako zespół dokumentów zawierających dane techniczne umożliwiające wyprodukowanie i eksploatację urządzeń technicznych. Dokumentacja techniczna często znajduje się «na granicy» ochrony prawnoautorskiej, ale możliwe jest w oznaczonych okolicznościach uznanie jej za przedmiot ochrony wynikającej z prawa autorskiego. Ochronie tej nie podlega samo techniczne rozwiązanie zawarte w dokumentacji, gdyż z reguły stoi temu na przeszkodzie brak cechy indywidualności, ale może ona objąć «dzieła techniczne», jeżeli konkretna dokumentacja ma cechy wyróżniające i zawiera – uzyskane przy wykorzystaniu swobody twórczej – swoiste cechy osiągnięte dzięki indywidualnemu wkładowi pracy twórczej autora. Granice indywidualnego ukształtowania dzieła technicznego są znacznie węższe przy dokumentacji dla celów produkcyjnych (wykonania urządzenia), a szersze przy dokumentacji dla celów informacyjnych lub sporządzonej w formie instrukcji obsługi lub opisów konstrukcji i działania urządzeń”.

VII. Ustalenie a utrwalenie utworu

1. **Uzewnętrznienie utworu.** Utwór jest wytworem intelektualnym powstałym 24
w umyśle twórcy. Ochrona prawna tego wytworu jest możliwa wtedy, gdy twórca go uzewnętrznia, czyli przejawia, nadając mu jakąś postać, możliwą do percepcji przez kogośkolwiek poza twórcą, tj. dokonane ustalenie utworu. Przejawienie i ustalenie to terminy z definicji utworu, którym ustawodawca nadaje konstytutywny charakter w kwestii zaistnienia utworu. Wytwór intelektualny musi być przejawiony i ustalony, aby można było mówić o nowym dziele. Sąd Najwyższy zauważył: „chwilą stworzenia utworu jest moment, w którym akt twórczości przejawia się na zewnątrz, poza sferę przeżyć intelektualnych twórcy, przy czym owo uzewnętrznienie może nastąpić w jakiegokolwiek sposób i oznacza ustalenie utworu, chociażby miał postać nieukończoną. Nie jest również konieczne nadanie mu formy materialnej. Wystarczające jest twórcze indywidualne rozwiązanie, polegające na samodzielnym doborze, układzie, uporządkowaniu elementów nawet dostępnych i wykorzystywanych w zbliżonym celu. Utwór stanowi oryginalną twórczą całość od osiągnięcia końcowego rezultatu (ustalenia), co nie wyklucza dokonywania zmian i usuwania wad” (wyr. SN z 19.2.2014 r., V CSK 180/13, Legalis).

2. **Jednorazowe ustalenie utworu.** Ustalenie utworu może mieć formę jednorazową, 25
np. wygłoszenie wykładu, opowieść na żywo, improwizacja poetycka, muzyczna, taniec, spektakl pantomimiczny. Fakt ustalenia przejawu twórczości jest, w świetle art. 1 ust. 1 PrAut, wystarczający dla możliwości stosowania przepisów tej ustawy.

- 26 3. Umieszczenie utworu w nośniku materialnym.** Prawo nie wymaga utrwalenia utworu. Przez utrwalenie należy rozumieć umieszczenie utworu w jakimś nośniku materialnym: zapisanie, nagranie i tym podobne działania umożliwiające odtworzenie ustalenia utworu kiedykolwiek w przyszłości. Zdarza się, że twórca zapisuje bądź w inny sposób utrwała utwory i odkłada je z zamiarem, by nikt o nich nie wiedział. Dopóki pozostają w ukryciu i nikt poza autorem ich nie zna, nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego, ponieważ nie zostały poddane percepcji osoby innej niż twórca. Jednakże gdy ktoś się z nimi zapozna, powstaje prawo autorskie do tych dzieł.
- 27 4. Ustalenie fotografii.** Nieco inaczej jest z ustaleniem fotografii i utworów stanowiących utrwalenie fragmentu zastanej rzeczywistości (reportaż, impresja filmowa). Tutaj autor nie ustala utworu w umyśle twórcy, ale raczej dokonuje wyboru fragmentu z otoczenia. *S. Grzybowski* słusznie zwrócił uwagę, że utrwalenie jest „przesłanką uważania za przedmiot prawa autorskiego utworów wykonanych sposobem fotograficznym lub do fotografii podobnym (...)” (*tenże*, w: *S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, Zagadnienia*, s. 95).
- 28 5. Ustalenie o charakterze jednorazowym i o charakterze trwałym.** *M. Poźniak-Niedzielska* zauważa (za *S. Rittermanem*) jeszcze inną relację pomiędzy ustaleniem i utrwaleniem dzieła (*taż*, w: *System PrPryw*, t. 13, 2007, s. 13). Utrwalenie stanowi jeden z dwóch rodzajów ustalenia, które zatem można podzielić na ustalenie o charakterze jednorazowym i ustalenie o charakterze trwałym. Ustalenie o charakterze jednorazowym to proste zakomunikowanie dzieła „słowem żywym, dźwiękiem, gestem lub mimiką”, natomiast ustalenie o charakterze trwałym dokonuje się w jakimś nośniku umożliwiającym odtwarzanie dzieła w dowolnym czasie.

VIII. Wartość utworu

- 29 1. Ocena wartości utworu.** Prawo autorskie nie uzależnia ochrony utworu od jego wartości, stanowiąc, że przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci – niezależnie od wartości. Chodzi tu o jego **poziom artystyczny, estetykę, a także ocenę moralną dzieła**. W tym kontekście można by stwierdzić, że również wartość rynkowa utworu jest w świetle przepisów prawa autorskiego obojętna. Ochroną prawną objęte są zatem utwory kiczowate, szmirowate, nieestetyczne, budzące odrazę. Sąd Najwyższy w wyroku z 5.3.1971 r. (I CR 593/70, OSNCP 1971, Nr 12, poz. 212, cyt. za: *J. Błeszyński*, Co jest przedmiotem ochrony) stwierdził: „o powstaniu prawa autorskiego nie decyduje stopień wartości opracowanego dzieła, gdyż nawet znaczeniowo niewielkie opracowania mogą stanowić przedmiot ochrony autorskiej, byleby cechował je element twórczości”.
- 30 2. Utwory naruszające przepisy prawa.** Utwory naruszające przepisy prawa, np. karnego (rasistowskie, godzące w uczucia religijne, obsceniczne), dobra osobiste pozostają przedmiotami prawa autorskiego także wówczas, gdy prawomocnym wyrokiem sądowym zakazano rozpowszechniania takiej pracy.
- 31 3. Nakład pracy twórcy.** Nie ma znaczenia nakład pracy poniesiony na utworzenie utworu. Oryginalność dzieła plastycznego powstałego od ręki, za pomocą oszczędnych środków (np. słynny „Gołąbek pokoju” narysowany kilkoma kreskami na tynku przez *P. Picassa*) może być większa niż pracy tworzonej żmudnie, czasem latami (np. kopia wieży Eiffla z zapalek).
- 32 4. Brak hierarchii dzieł.** Prawo autorskie w żaden sposób nie hierarchizuje dzieł, chroniąc wszystkie jednakowo. *J. Błeszyński* pisze nawet o „zakazie jakiegokolwiek wartościowania utworów, także pod kątem merytorycznym” (*tenże*, Co jest przedmio-

[Przejdź do księgarni →](#)